

DE PERS.NL, 1 December 2010

Irak 'Het was het eindpunt van mijn jeugd'
Menselijk schild van Saddam Hoessein

Door: Arnold Karskens

Gepubliceerd: woensdag 1 december 2010 21:42

Op 6 december 1990 kwam een einde aan de grootste gijzeling van Nederlanders uit de moderne geschiedenis. 242 landgenoten werden maandenlang gegijzeld door de Iraakse dictator Saddam Hoessein.

Professor Edwin Bakker, donker haar en strenge bril, is een bekende tv-persoonlijkheid. Bij tal van nieuwsprogramma's schuift aan om te praten over terrorisme. Een expertise die hij opbouwde tijdens zijn gedwongen verblijf in Bagdad. 'Ik kan gerust zeggen dat ik mijn baan te danken heb aan Saddam Hoessein.' Op 2 augustus 1990 in Bagdad hoorde de student economische geografie, die op trektocht was door Azië, dat hij niet verder mocht reizen. Hij was, samen met 241 andere Nederlanders en duizenden westerlingen, gegijzeld omdat Irak Koeweit binnenviel. Ze dienden als menselijk schild voor een mogelijke Westerse tegenaanval.

Noodgedwongen nam Bakker zijn intrek in een leegstaande woning in de wijk Babil, vlakbij de universiteit. 'De spanning was enorm. Je kreeg gaspakken voor de dreigende chemische oorlog. Het zwembad bij het huis werd omgebouwd tot een bunker.' Als hij maanden later vrijkomt, is zijn leven definitief veranderd. Hij raakt verslingerd aan veiligheidsvraagstukken en is inmiddels opgeklommen tot hoogleraar Terrorismen en Contraterrorisme aan de universiteit van Leiden. 'Met de paar duizend dollar compensatie die ik kreeg voor mijn gijzelingsperiode liet ik mijn proefschrift drukken.'

De onvrijwillige vrijheidsneming in Irak bezorgde hem geen trauma. Maar erover praten heeft niet zijn voorkeur, wat geldt voor veel ex-gegijzelden. 'Jaren later liep ik in Guatemala een Fransman tegen het lijf die in dezelfde periode vastzat. We spraken er een paar zinnen over. Daarna raakten we het onderwerp niet meer aan.'

De Nederlanders, variërend van medische specialisten en kippenlachers tot toevallige passanten en ondernemers, waren niet opgesloten in een gevangenis, maar ondergebracht in hotels en woonhuizen. Een Nederlandse arts, werkzaam in het Ibn Al-Bitar-hospitaal in Bagdad, omschreef zijn leven in die 130 dagen als volgt: 'Je gaat bij kennissen op bezoek, je kijkt video, je hangt in een stoel, je leest een boek. Het lijkt niet enerverend, maar door de oorlogsdreiging is iedere dag toch anders.' De voorraadkamers puilden uit, er was genoeg voedsel. Bijna iedere nacht waren er feesten, om de situatie te vergeten. Maar in de hoek wachtte een rugzak met medicijnen, voedsel voor een week en messen. Alles stond in het teken van een mogelijke vlucht.

Omslagpunt

De gijzelperiode heeft ook Frank Hylkema gevormd, toen 19 jaar en samen met Edwin Bakker op reis. 'Het was het eindpunt van mijn jeugd, een omslagpunt in mijn leven.' Sinds dat moment wil hij altijd weten wat er rondom hem gebeurt. 'Door Irak ben ik in de journalistiek verzeild geraakt, als redactioneel vormgever.' Regelmatig reist Hylkema, inmiddels zelfstandig ondernemer in Amsterdam en 40 jaar oud, terug naar Noord-Irak waar hij Koerdische krantenvormgevers traint. 'Een therapeutische reis wil ik het niet noemen, maar de gijzeling heeft een diepe indruk achtergelaten. Het gaf me een machteloos gevoel. Je was een pion in het hoogpolitiek overleg.'

Terug in Nederland stopte Hylkema met zijn studie en reisde hij de wereld over. 'Het kostte een paar jaar om weer goed op mijn benen te staan.' Als hij nu over gegijzelden hoort, zoals in Colombia, leeft hij mee. 'Hoewel ik niet de pretentie heb dat onze gouden kooi vergelijkbaar is met jungleomstandigheden, vastgehouden worden voor losgeld of als handelswaar. Ik ben altijd blij als gijzelaars vrij komen.'

Paul Zegwaard, nu 52 en woonachtig in Duitsland, was ondernemer in Koeweit. Op 21 september 1990 reisde hij in konvooi naar Bagdad, want de veiligheidssituatie werd nijpend en er ontstond gebrek aan voedsel. Zijn naaiatelier moest hij achterlaten; dat werd geplunderd. Jaren later ontving hij enkele duizenden dollars compensatie. 'Het Midden-Oosten bezoek ik nog vaak, maar ik mijd Koeweit, de kogelgaten zitten daar nog altijd in de muren. Ook in Irak kom ik niet, door dat land heb ik alles verloren. Echt, een gijzeling is het laatste wat ik ooit nog eens wil meemaken.'

In oktober 1990, de gijzelneming is dan twee maanden bezig, bezoekt de ene na de andere buitenlandse delegatie Bagdad. De Oostenrijkse president Kurt Waldheim weet 95 Oostenrijkers los te peuten bij Saddam Hoessein. De Amerikaanse politicus Jesse Jackson mag 320 Amerikanen meenemen. Tien Nederlanders verlaten Irak met de Duitse missie van de politicus Willy Brandt. Anderen volgen met missies, zoals de Franse politicus Jean-Marie Le Pen.

Thuis proberen familieleden een Nederlandse missie te sturen onder leiding van oud-minister Joseph Luns, maar die is bang voor een mislukking. Een missie met aan het hoofd oud-premier Piet de Jong vertrekt helemaal niet. Zelf stellen de Nederlanders onder leiding van gegijzelde Pieter van Thiel een petitie op voor bezoekende buitenlandse delegaties: 'Alstublieft, neem ons mee, de Nederlandse regering doet niets voor ons.'

Vanuit Nederland worden honderden kaarten gestuurd, als hart onder de riem, want de kerstdagen komen in zicht en de Amerikaanse militaire opbouw in Saoedi-Arabië, bedoeld voor de bevrijding van Koeweit, brengt de

oorlog iedere dag dichterbij.

Niet onderhandelen

Rots in de branding in Bagdad is Koos van Dam, toentertijd de bekendste ambassadeur van Nederland. Onder de zon van Zuid-Spanje kijkt de 65-jarige ex-diplomaat terug: 'Ik leerde dat mensen niet met onzekerheid kunnen leven. De helft van de gegijzelden was behoorlijk benauwd. Hun zorgen werden nog vergroot door de grote onrust die bij hun familie in Nederland leefde. Er waren erbij die hun testament opmaakten. Een man had in een Japans gevangenenkamp gezeten. Hij was heel gestrest. Toen hij mocht vertrekken, wilde hij blijven uit solidariteit met zijn collega's die niet weg konden.'

Als groot kenner van het Midden-Oosten keerde Van Dam zich tegen het sturen van missies die over de vrijlating van Nederlandse gegijzelden kwamen onderhandelen. 'Daarmee maakte ik me niet populair. Maar ik wilde voorkomen dat Saddam Hoessein dacht dat iedereen voor hem op de knieën ging, met wie weet wat voor gevolgen.' Zijn diplomatieke stuurmanskunst bezorgden hem later de gevoeligste posten, zoals Duitsland, Turkije en Indonesië. 'Politici die mij benoemden hadden alle vertrouwen. Sommigen zeiden: 'We kennen je van Bagdad.'

Exit-visa

Twintig jaar later heeft Van Dam voor collega's die in gelijksoortige situaties belanden enkele waardevolle tips, zoals nooit het hoofd in de schoot leggen. 'Alle middelen moet je gebruiken voor je doel, de vrijlating. Zelfs al is de kans heel klein. Zo kom je overtuigend over bij alle partijen.' De 'personal factor' is ook belangrijk. Zo peuterde Van Dam mensen vrij dankzij goede contacten. 'Ken belangrijke politici en ambtenaren, anders verstik je in bureaucratie.'

Na vier maanden, op 6 december 1990, horen de Nederlanders dat Irak ze niet langer 'als gast' hoeft. Van Dam: 'De avond ervoor vierden we Sinterklaas, maar het echte cadeau kwam een dag later.' Op de Nederlandse ambassade knalden de champagneflessen. Toen de exit-visa waren geregeld, vertrok een vliegtuig van Iraqi

Airways naar Rome met dertien gegijzelden. Een enkeling ging over de weg. Van Dam: 'Een bleef nog een paar dagen langer, hij had nog een afspraak met de tandarts.'

Opticien Mario Punte, inmiddels 45, zat in het vliegtuig. Drie jaar woonde hij in Koeweit. 'Na de Iraakse inval zag ik mensen opgehangen aan lantaarnpalen'. Tot tranen toe bewogen wachtte zijn familie hem op. Op Schiphol vroeg mijn moeder: 'Wat wil je graag eten?' 'Stamppot', antwoordde ik.'

Inmiddels runt Punte een optiek en juwelierszaak in het Gelderse Gaanderen. Het hete Midden-Oosten hoeft niet langer. 'Ik houd meer van de seizoenen.' Een trauma heeft de vader van drie kinderen niet opgelopen. 'Wat ik heb geleerd, is dat je moet genieten van het leven. Het is voorbij voordat je het weet.'

Trefwoord: [uitconflict](#)

Vier groepen

De Nederlandse groep gijzelaars tussen 2 augustus en 6 december 1990 bestond uit vier categorieën.

- 1 De ex-Koeweities, die in het oliestaatje woonden en werkten totdat Irak het staatje binnenviel.
- 2 Gestrande toeristen, zij die zich op de verkeerde tijd in Irak of Koeweit bevonden.
- 3 De statusloze diplomaten, zoals ambassadeur Joop Veling .
- 4 De in Irak werkende Nederlanders, zoals artsen en ingenieurs. De baggeraars vormden de grootste groep met circa 105 man.

De gijzeling in data

1980-1988 Golfoorlog tussen Irak en Iran. Door de hoge oorlogsschulden vraagt Irak buurland Koeweit om financiële hulp, wat Koeweit weigert.

2 augustus 1990 Irak valt Koeweit binnen en lijft het in als 19e provincie. Duizenden westerlingen, onder wie 158 Nederlanders in Irak en 84 Nederlanders in Koeweit, mogen niet vertrekken.

24 augustus 1990 Nederlandse ambassade in Koeweit en 60 andere verliezen diplomatieke status.

2 september 1990 De Nederlandse vrouwen en kinderen keren terug.

22 september 1990 Vanwege toenemend gevaar en voedselschaarste verlaat een grote groep Nederlandse gegijzelden Koeweit en reist naar Bagdad.

11 november 1990 In een petitie vragen 27 Nederlanders de Nederlandse regering om concrete stappen voor hun vrijlating.

Eind november 1990 Drie Nederlanders ontsnappen via Noord-Irak.

6 december 1990 Saddam Hoessein kondigt het einde aan van het uitreisverbod voor westerlingen.

10 december 1990 Aankomst laatste 13 Nederlanders op Schiphol.

19 januari 1991 Amerikaanse bommen op Bagdad, de Tweede Golfoorlog is uitgebroken.

24 februari 1991 De geallieerde bevrijding van Koeweit begint.

27 februari 1991 Irak aanvaardt VN-resolutie die terugtrekking van alle Iraakse troepen uit Koeweit gelast.